

Szerencsés flótások

Szürke lovat látok, szerencsét találok, mondogattam iskolába menet, ha elzörgött mellettem egy szürkék húzta szekér. Első elemibe jártam (régén eleminek hívták a négy alsó osztályt), és a harmadikos szomszéd lány tanácsára megfogtam a mellényem gombját, hogy el ne tudjon szökni a szerencse. A mellényt a legnagyobb kánikulában is viseltem a gombok miatt, mert ruháim patenttal záródtak.

Hogy miféle szerencsére várok, nem tudtam pontosan, de szorgalmasan számláltam a lovakat, el akartam érni a bűvös százast. Aki ugyanis képes volt ennyit összegyűjteni, az Virág Zsuzsa szerint még a szokásosnál is nagyobb szerencsére számíthatott. Márpedig ő tudta, nagyanyja járatos volt a régi hiedelmek világában.

A cél érdekében némi csalástól sem riadtam vissza: a fehéréket, az almás- és vasdereseket is besoroltam gyűjteményembe. Sajnos, hiába, mert nyolcvan körül elvitettem a számolást. *Elszalasztottad a szerencsédet, bosszantott Virág Zsuzsa, és csak azért nem nevezett szerencsétlen flótásnak, mert ezt lányra nem szokás mondani.*

Flóta (fuvola) szavunk német eredetű, a 18. század óta használjuk. A szerencsétlen flótás szókapcsolat a 19. században jelent meg. Eredete ugyancsak németföldi. A középkorban a hamisan játszó zenészeket *pellengerre* állították.

(A pellengér középkori büntetőeszköz volt: egy dobogón emelt oszlophoz kötözték a nyilvános megszégyenítésre ítélt embereket.) Nyakukra vasból készült szégyenfurulyát lakatoltak, amelyhez ujjukat is hozzáláncolták. Ők voltak az igazi *szerencsétlen flótások*. Ma az ügyefogyott, élheteretlen balekokat nevezzük így.

A 20. században megszületett a szólás ellenpárja, a *szerencsés flótás*. A szerencse ugyanis többféle: van jó- és bal-, sőt vakszerencse is. Szóval kiszámíthatatlan. Forgandó, mondták a régiek. Szeszélyes istenasszonyát a görögök Tükhé, a rómaiak Fortuna néven tisztelték. Kezében bőségszaruval, de könnyen elguruló golyóval is ábrázolták. Faludi Ferenc (1704-1779) *Forgandó szerencse* című versében azt tanácsolja: *Fortuna szekerén okossan ülj, / Ugy forgasd tengelét, hogy ki ne dülj...*

Fortuna, a szerencse és a sors befolyásolója a rómaiak legnépszerűbb istene volt. Számos szentélye tanúsítja, valamint számtalan fogadalmi felirat. Például egy Óbudán talált tábla, amely arról ad hírt, hogy Aquincum város vezetői időszámításunk 193. évének szeptemberében *fogadalom következtében* oltárt szenteltek Fortuna Augustának (ejtsd: augusztá).

A szerencsébe vetett hit később sem veszett ki az emberekből. A népmesék hőse *szerencsés csillagzat* alatt születik. A legkisebb fiú *szerencsét próbálni* indul. *Járv szerencsével*, búcsúznak tőle szülei, és a vén banya a rengeteg erdő közepén így replikázik: *szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál!*

Népszokásaink mágikus (varázsserejűnek hitt) szavakkal és cselekvésekkel próbálják a

szerencsét üstökön ragadni. Lucázás, regölés, aprószentekölés, újévi koledálás, határjárások, jeles napokon babonás rítusok (szertartások) elvégzése, bizonyos ételek fogyasztása mind ezt a célt szolgálja. Bár már nem hiszünk az ilyesmiben, Szilveszterkor malacot, újévkor lencsét eszünk, hogy sok pénzünk legyen. Márton napján ludat sütünk, hogy ne éhezünk. Letépjük a szerencsét hozó négylevelű lóherét és a pénztárcánkba tesszük. Nem fordulunk vissza az otthon felejtett holmiért, kifordítva felvett alsóneműnket sem cseréljük a színére. És ha patkót találunk valahol – ami szinte lehetetlen, hiszen nem trappolnak már lovak az utakon – hazavisszük, mert U alakja óv, körülölel, reméljük: megvéd a balszerencsétől.

Bajelhárításra azért is szükségünk lehet, mert történelmünk bővelkedik balszerencsés eseményekben. Tatárjárás, mohácsi vész, török veszedelem. Zrínyi Miklós (1620-1664) költő és hadvezér bizonyára ezért választotta jelmondatául a római köszönést: *Sors* (ejtsd: szorsz) *bona, nihil aliud* – jó sorsot, semmi más! De ez sem védte meg végzetétől: vadászat közben halt meg máig tisztázatlan körülmények között. Himnuszunkba is bekerült a *balsors* kifejezés. Sajnos, a későbbi történések sem cáfoltak rá Kölcseyre. Vereségek és veszteségek bőven sújtották hazánkat az elmúlt majd' két évszázadban is.

Ám a szerencsekerék forog. *Szerencse fel*, szól a bányászinduló, és nemrég még élt a *van szerencsém* köszönési forma. Egy közmondássá lett latin szállóigében rejlő bölcsesség pedig reményt nyújthat a jövőre nézve. Önbizalomra tanít: lehetünk még szerencsés flótások, mert *mindenki a maga szerencséjének kovácsa*.

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE

